

ФРАНЦИЯ

„EUROPE“, Париж, ноември — декември, 1979

Известното френско месечно литературно списание „Йороп“ („Eugore“), което има над полувековен живот, основано през 1923 г. от група именити писатели начело с Ромен Ролан и Жан-Ришар Блок, познато с ярко изявените си демократични традиции, посвети своята книжка за ноември — декември 1979 г. (по случай Годината на детето) на един богат и животрепещ сюжет: „Книгата и детето в днешния свят“. Броят от 266 страници съдържа твърде разнообразен материал на автори от европейски и неевропейски страни. Като увод в общото съдържание на броя заслужава да отбележим на първо място кратката статия на директора на списанието, видния писател Пиер Гамар, който под хубавото заглавие „Хиляди цветя за детството“ споделя с читателите на „Йороп“ впечатленията си от детската асамблея, състояла се през август м. г. в София под високото покровителство на председателя на Държавния съвет д-р. Тодор Живков и на генералния директор на ЮНЕСКО Ахмаду-Махтар и М'Боу.

„На асамблеята — пише Гамар — присъствуваха български и чужди писатели: Ерве Базен, председател на академията „Гонкур“, известният италиански писател Джани Родари, съветският поет Сергей Михалков и мнозина други. Ще отбележа просто една среща, която ми се видя много вълнуваща — със старейшината на българската поезия, прекрасната Елисавета Багряна, и с младия български космонавт Георги Иванов. Тази, която наричат с топлота Багряна и която е една от най-големите съвременни поетеси, разговаряше много оживено с младия красив мъж, също много популярен, олицетворяващ надеждата на българското изследване в областта на надзвездното пространство. Поезията, науката, бъдещето се бяха свързали прочее на прага на една детска асамблея. Тази софийска среща бе многобройна и плодотворна в много области. Тя обхвана всички краища на България. Бяха дошли стотици деца от Шри Ланка, Кувейт, Кипър, от Азия и Африка, от Европа: тротоарите около националната библиотека „Кирил и Методий“ бяха покрити с многоцветни рисунки. Състоя-

ха се рецитали за поезия, за музика, обменяха се опити, уреждаха се изложби по живопис и скулптура, състоя се великолепен симпозиум...

Литературата за младежта — пише Гамар — прилича на всяка литература. Специфичният гений на всяка нация се утвърждава в нея, докато постоянните елементи на човечност и на братство се изявяват за шастие чувствителни. В един свят, раздиран от бедствията на войната, на расизма, на омразата, на нетърпимостта, застрашаван от колкото ще опасности, да се утвърждават тези оригинални ценности, ни изглежда полезно и без съмнение необходимо.

Нека пожелаем — добавя Гамар — настоящият брой да възбуди нови размисли върху литературата за малките, която съвсем не е малка, но която също създава многобройни връзки, нови срещи и множество преводи. В своя забележителен очерк върху децата и библиотеките, озаглавен „Оставете ги да четат“, Женевиер Пат казва, че „библиотеката е именно мястото, където детето остава сериозно като възрастен, но дето чувстваме детството му.“ Една дълбоко изразена мисъл, която навежда на размисъл постоянно...

Поетът-критик Жак Гошрон пише на тема „детство и поезия“. „Литературата за младежта — казва Гошрон — представлява днес широк домен сред общата литературна продукция, широк домен, който специалистите се стараят да изследват и разграничават; но въпреки усилията да начертаят съвсем ярки граници — което не е може би толкова желателно — този широк домен не престава да расте. Всички са съгласни, мисля, да признаят, че съществуват два склона на този масив — от една страна, литературата за деца, и, от друга, литературата, която си поставя като задача да отговори на потребностите на юношеството... Бих желал — добавя френският автор — да се възползувам от позоваването на юношеството, за да отбележа, че то е една „поетическа“ възраст. Да се върнем — казва Гошрон — към наблюдението над това, което се извършва конкретно. Поезията в произведенията, предназначени за деца, това ще рече книги, албуми, училищни пособия, книги-плочи, турени в продажба от органите за разпространение... В общия обсер на поетическата дейност детската продукция задовлява известен брой функции на поезията,

без обаче да изпълнява всички. Функции, които се отнасят до боравенето с езика и с неговите възможности — такива, които се пренамират в играта, такива също, които се отнасят до тънко уравнивешните отношения между реалното и имагинерното.

Очеръкът на Жак Гошрон съдържа размисли върху същината на поезията за деца, които задържат вниманието и на критика, и на внимателния читател поради един по-жив интерес към този дял на поетическото творчество. „В общия контекст на желани или възприети конфузии — пише Гошрон — изглежда да е необходимо да се попитаме за опасностите, които представлява едновременно за децата и за поезията изкушението за поетическо творчество, което би искало тясно да се нагоди към потребностите на детството. Струва ми се опасно за поетите да се специализират в поезията за деца, както ми се струва рисковано да се създава критика за поезия, специализирана в областта на детството. Рисува се — добавя френският автор — да се губят от погледа общите проблеми и общите изисквания на поетическата дейност. Рисува се поддържането на известна детинщина (puérilité) или въдетиняване (puérilisation), което децата не обичат в края на краищата никак и го изоставят, щом схванат веднъж спизхождението спрямо тях.“

С интерес се чете краткият очерк на Карла Поезито „Джани Родари вчера и днес“. „Първата книга на Джани Родари — пише италианската авторка, — озаглавена „Влакчето на песничките“, датира от 1950 г. Малко преди това Италианската комунистическа партия беше възложила на писателя да ръководи детския седмичник „Пионерче“ и Родари бе приел драговоно при липсата на друго сериозно начинание. Засемането на Джани Родари с такова предприятие не закъснява да даде добри резултати. Делото, което бе поел с чувството на истински дълг, се разви не само като висококачествен художествен труд, но и като дело, което възроди литературата за младежта в Италия. Като разглеждаме писателската личност на Родари, трябва да държим сметка преди всичко за два съществени аспекта: дарба по отношение на въображението и склонност към научно възприемане и обработване на идеите. Втората съставка се чувствава в голяма степен от неговата възпитателна дейност, започната през 1939 г., когато писателят е на деветнадесет години. Тази дейност се характеризира с присъединяване към движението за кооперативно възпитание, което следваше техниката на французина Селестен Френе и ратуваше за едно непресивно училище, насърчавашо у децата раждането и развитието на творческите качества. Това движение има за основател в Италия Марио Лоди — педагог, чийто революционен дух раздвижи традиционните структури на авторитарното училище. Мисълта и акцията на Лоди упражниха голямо влияние върху Родари, особено по отношение на детето като творец на кул-

тура. Първият роман на Родари „Приключенията на Чиполино“ (у нас в превод „Приключенията на Лукчо“) се появи през 1951 г. Следният роман излезе през 1959 г. с наслов Джелсомино в страната на лъжците“. Тематичният лайдмотив тук въвежда в едно общество, притеснено от несправдата и от откриването на солидарността, която позволява борбата срещу всяка несправда.

„Басни по телефона“ е по-богатата от сборниките по отношение на творческите и наративните възможности на писателя. Сочи се като най-успешната книга на Родари.

„Филастроки на небето и на земята“ ни предлага най-свойствената на Родари изразна форма: кратката песничка (контини). Тя представя малка история с апологетичен тон, с народностен характер. Ритъмът и римата правят сочна свободната и колоритна игра на думите. Възпитателното намерение изхожда спонтанно от историята, която се разказва и е инструмент на играта: малкият читател е стимулиран по различни начини за използването си.

Според Родари младият читател има винаги нещо да каже, да предложи някакво решение и неговите мотивировки са плод на една неопровержима логика. Италианската авторка Карла Поезито обосновава своите оценки с подходящи примери из творчеството на поета. „Всяко дете — забелязва Родари, — когато влиза в досег с една приказка, изживява чувства, душевни състояния; такава е ролята на автора да установи с него пряко и стимулиращо отношение дори когато говори смешни неща. Под неговите шеговити приказки може да бъде скрито важно поръчение. „Човек може да говори на хората, казва Родари (в своята реч при връчването му на наградата „Андерсен“, 1971), когато говори за котки; може да говори за сериозни и важни неща, като разказва забавни истории“. В интересната си книга „Граматика на въображението“ — сборник от находчиви разкази, в които авторът е вложил много остроумие и живописност — Джани Родари говори: „Човек може да гледа на света от своята висота, но още и от висотата на един облак (съвсем просто — от самолетите). Човек може да навлезе в реалността през главните врата или може да се провери — много незабелязано — през някое таванско прозорче“. Все в същата „Граматика на въображението“, където Родари се явява — както и в други свои произведения — писател за всички, не само за децата, като говори за стойността на словото по отношение на всички, утвърждава: „словото в употреба и в служба на всички“ — ето кое ми се струва един хубав девиз с истински демократичен резонанс.

Подходящ кратък очерк, написан по случай „Международната година на детето“ и озаглавен „Янко музикант и приятелството“, е поместен в същия брой на списанието от познатия наш писател за деца Асен Босев,

който привежда като встъпление следните прекрасни думи на видния съветски поет Самуил Маршак: „Ако искаме да възпитаме нашите деца в почит към другите народи, трябва да почнем с фолклора, тъй като той е огледалото на народната душа, която става близка на всеки човек от най-крехко още детство. Близка завинаги!“

Пиер Гамарá, директорът на сп. „Йороп“, представя поезията за деца в СССР чрез един разговор с известната съветска писателка Агния Барто, която доверява на своя събеседник: „Поетът Андрей Вознесенски ми направи голям комплимент, като ми каза: „завиждам ви: децата разбират вашия подтекст. Възрастните не познават винаги възможностите за разбиране на децата. . . Пожелавам приятелската връзка, която започнах с деца от целия свят, да продължи, както понастоящем в Англия или в България, с поета Асен Босев, и с други поети, и с други деца. . .“

Кратки, но съдържателни са бележките на Жан-Пиер Ан в статията му „Аспекти на театъра за деца в страните от Източна Европа“. Ще приведем тук казаното от автора за театъра за деца у нас: През 1946 г. — пише Жан-Пиер Ан — бе създаден в центъра на столицата София салон с 925 места, придален към „Народен театър за младежта“. Днес този театър за деца, ръководен от Виктор Георгиев, притежава 60 артисти, 4 режисьори, оркестър. От шест до осем пиеси се играят всеки сезон (коего прави около 450 представления). Репертоарът на театъра също е твърде разнообразен. Нива Стойчева, Леда Милева, Катя Воденичарова са най-оценените. Театърът е представил пиесата на Пиер Гамарá „Льо Роа Мирлитон“. Другите театри като неспециализирани представят на сезон по една пиеса.“

В същия брой са публикувани и статии с проблемен характер като „Детето и поезията“ от Жорж Жан, „Няколко аспекта на проблема за разказа“ от Жаклин Елд, „Какво е положението на библиотеките за деца днес?“ от Жьоневиев Пат. „Библиотеките за деца — казва в заключителния пасаж на статията си Жьоневиев Пат — не бяха никога отбелязали едно толкова ярко развитие във Франция, както през последното десетилетие. Остава да се види какво ще донесе бъдещето, тъй като се знае, че в индустриалните страни, където библиотеките са добре устроени, и то от дълго време, те са винаги почти първите сектори, засегнати от бюджетните съкращения.“

В редовното съдържание на броя на списанието с интерес се четат очерците на Уго Писколо (превод от италиански) за писателя Итало Звево, на Люк Клод Метр за американския писател Карсън Маккълърс, на Пиер Гамарá (в рубриката „Нови книги“) за полския писател Анджей Кузиевич, автор на преведения на френски език негов роман „Кралят на двете Сицилии“.

Н. Д.

„СЪДБАТА НА СТАРОБЪЛГАРСКИТЕ РЪКОПИСИ ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ“ от проф. д-р КУЙО М. КУЕВ. С., 1979, 22 с.

Проф. д-р К. Куев е известен у нас и в чужбина като един от най-ревностните и неуморни изследователи на старобългарското книжовно наследство. През дългогодишната си научна дейност той е автор на многобройни статии и студии с приносен характер, а също така и на значителни изследвания, сред които се открояват „Черноризец Храбър“ (1967), „Азбучната молитва в славянските литература“ (1974), както и участието му в изданието „Климент Охридски. Събрани съчинения“ (т. I, 1970; т. II, 1977;). „Съдбата на старобългарските ръкописи през вековете“ (1979) е книга, която не само не отстъпва на тези научни трудове, но представя проф. Куев от една нова страна — като изследовател-публицист, нарисувал с болка печалната картина на унищожение и разпиляване на българските ръкописи. Книгата се отличава с присъщата за автора изчерпателност и изобилие на фактически материал, но всеки факт има ценността освен на научна констатация и на изстрадан повик към издирване, съхраняване и обнародване на запазеното от нашето значително книжовно богатство. В този смисъл последната книга на проф. Куев е адресирана към широка читателска аудитория и предизвиква оправдан интерес сред специалистите-медиевисти по история, език, литература и изкуствознание.

Сведенията, събрани в „Съдбата на старобългарските ръкописи през вековете“, са резултат на продължителна работа в ръкописните сбирки и архивохранилища на СССР, Полша, Румъния, Чехословакия, Югославия, Австрия. Първият раздел — „Странстване на ръкописите“ — съдържа многобройни факти за миграцията на нашето книжовно наследство в другите славянски и някои европейски страни. Най-напред тук авторът разглежда съдбата на най-ранните старобългарски паметници, чиито оригинали са изчезнали, но са били преписани от славянски (главно руски) книжовници и по този начин са достигнали до нас. Проф. Куев посочва двадесет и един ръкописа руска редакция от XI—XII в. (между които Остромировото евангелие, Симеоновият (Светославов) сборник от 1073 г. Учителното евангелие на Константин Преславски, Слуцкият псалтир и др.), писани върху българска основа, които свидетелствуват за литературните връзки между България и Русия още в най-ранна епоха, за миграцията на нашето литературно наследство към руските земи през X—XI в. — т. нар. „първо южнославянско влияние“. Тези най-стари руски писмени паметници дават възможност да съдим за богатството и ценността на литературата ни от времето на княз Борис и цар Симеон, от която до нас не са достигнали български преписи. На второ място авторът се спира на турското нашествие на Балканския полуостров през XIV в. — причина за изнасяне на многобройни български ръко-